

გრეგოლ რობაკიძის სახელობის უნივერსიტეტი

Grigol Robakidze University

ხელნაწერის უფლებით

With the right of manuscript

ირინე როყვა

IRINE ROKVA

სასამართლო ხელმისაწვდომობა – სამოქალაქო საპროცესო უფლება
და მისი შეზღუდვის დასაშვები ფარგლები

Access to the Court: Civil Procedure Right and The Framework of Its
Limitation

საგანმანათლებლო პროგრამა: სამართალი
Educational programme: Law

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
Thesis is presented for obtaining of the PhD Degree in Law

რეზიუმე

Abstract

თბილისი

Tbilisi

2023

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ირინე როყვა

სასამართლო ხელმისაწვდომობა – სამოქალაქო საპროცესო
უფლება და მისი შეზღუდვის დასაშვები ფარგლები

საგანმანათლებლო პროგრამა: სამართალი

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

რეზიუმე

თბილისი

2023

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

მეცნიერ-ხელმძღვანელი:
ვალერიან ხრუსტალი,
სამართლის დოქტორი,
პროფესორი

დისერტაციის დაცვის თარიღი გამოქვეყნდება უნივერსიტეტის
ვებ-გვერდზე www.gruni.edu.ge

დისერტაციის დაცვა შედგება გრიგოლ რობაქიძის სახელობის
უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის საატესტაციო-საექსპერტო
კომიტეტის სხდომაზე

დისერტაციის გაცნობა შესაძლებელია გრიგოლ რობაქიძის
სახელობის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში. თბილისი, ირინა
ენუქიძის №3 (აღმაშენებლის ხეივანი, მე-13 კმ)

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი -----	2
სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა, კვლევის თეორიული და პრაქტიკული კონტექსტი -----	7
მეთოდოლოგია, კვლევის აღწერა და შედეგები -----	11
განსჯა, მეცნიერული სიახლე -----	11
რეკომენდაციები და დასკვნა -----	22

შესავალი

თემის აქტუალობა – სასამართლო წესით პირის კანონიერი ინტერესების დაცვა ადამიანის ერთ-ერთი კონსტიტუციური და ფუნდამენტური უფლებათაგანია.

სამართლებრივი სახელმწიფოს არსებობა დასაშვებია მხოლოდ იმ პირობებში, როდესაც ყოველ მსურველ პირს ეძლევა შესაძლებლობა, დაუბრკოლებლად მიმართოს სასამართლოს, დაიცვას საკუთარი კანონიერი ინტერესები, კანონით დადგენილ ფარგლებში გაასაჩივროს სასამართლოს გადაწყვეტილება თუ განჩინება და, ამავდროულად, არ იყოს შეზღუდული გაუმართლებელი, უსამართლო პროცედურებით. ამდენად, საყოველთაო ყურადღების ცენტრში ექცევა სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების პრაქტიკულად განხორციელებისა და მისი ლეგიტიმურად შემოქმედილი სამართლებრივი მექანიზმების მართებულობის შესწავლის საჭიროება.

მოცემული კვლევა შეეხება სასამართლო ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის საკითხებს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში.

ყურადღებას იმსახურებს სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების ფორმირება და მისი ევოლუცია სხვადასხვა ქვეყნებსა და ეპოქებში. არანაკლებ მნიშვნელოვანია სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების კანონისმიერი შეზღუდვის პროცედურების შესწავლა.

აღნიშნული საკითხის აქტუალობა განპირობებულია სასამართლოს იმ განჩინებების რიცხვითაც, რომელთა მეშვეობით განუხილველად დარჩა ამა თუ იმ მხარის პრეტენზია, იქნება ეს სააპელაციო, საკასაციო თუ კერძო საჩივრები.

წინამდებარე ნაშრომში განხილულია სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვის კანონისმიერი

მექანიზმები მნიშვნელოვანი და აქტუალურია არა მხოლოდ სამოქალაქო საპროცესო-სამართლებრივი თვალსაზრისით, არამედ ეხმიანება ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას, მოსახლეობის ფინანსურ შესაძლებლობას, დაფაროს სასამართლო ხარჯები, გადაიხადოს სახელმწიფო ბაჟი, უზრუნველყოს საკუთარი კანონიერი უფლებების დაცვა კვალიფიციური ადვოკატის დახმარებით და ა.შ.

ნაშრომის მიზანია – სამოქალაქო საპროცესო სამართლის, კანონმდებლობისა და დოქტრინის შესწავლის გზით სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების განხორციელებისა და აღნიშნული უფლების რეალიზების შემზღვევად კანონისმიერ პროცედურებში არსებული ნაკლოვანებების გამოვლენა, მათი აღმოფხვრა და პრობლემური საკითხების გადაწყვეტა იმგვარად, რომ სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება მაქსიმალურად იქნეს უზრუნველყოფილი.

კვლევის ამოცანაა – სასამართლო ხელმისაწვდომობის, როგორც სამოქალაქო საპროცესო უფლების იურიდიული ბუნების ანალიზი, სასამართლო ხელმისაწვდომობის შემზღვევად სამოქალაქო საპროცესო-სამართლებრივი წინაპირობების კლასიფიკაცია გამოსაკვლევი უფლების დროებით და სამუდამოდ შემზღვევად მექანიზმებად. მითითებული სახით კლასიფიცირების შედეგად კი, – თითოეული საკითხის მეცნიერულ-პრაქტიკული ასპექტების დამუშავება.

გამოსაკვლევი საკითხის სწორად შეფასებისათვის საჭიროა თანამედროვე ქართულ საზოგადოებაში სასამართლო ხელმისაწვდომობის ხარისხის შეფასება, რა დროსაც კანონის დანაწესებთან ერთად არანაკლებ მნიშვნელოვანია სასამართლო პრაქტიკის შესწავლა და განზოგადება.

ჰიპოთეზა – სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების პირველადად გაცნობისას წარმოიშვა ვარაუდი, რომ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული სასამართლოსადმი მიმართვის მექანიზმები არ არის სრულყოფილი

და, შესაძლოა, რიგ შემთხვევებში სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების ლეგიტიმური შეზღუდვა გაუმართლებელი იყოს. აღნიშნული კუთხით ყურადღება მიიპყრო სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში არსებულმა სარჩელის რეგისტრაციაზე უარის თქმის წესმა, სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებაზე უფლებამოსილ პირთა წრის განსაზღვრისას პრაქტიკაში წარმოქმნილმა პრობლემებმა, მხარის მიერ კანონით დადგენილი საპროცესო ვადის გაშვების შეუქცევადმა სამართლებრივმა შედეგებმა, სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობის გამო, მხარის ყოველგვარი პრეტენზიის განუხილველად დატოვებამ, როგორც პირისათვის სასამართლო ხელმისაწვდომობის შეზღუდვის მექანიზმმა, სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენების ფაქტებმა.

შესაბამისად, წარმოიშვა ვარაუდი, რომ არსებობდა საკანონმდებლო ცვლილებების შეტანის საჭიროება, გამოსაკვლევ კაკითხებისადმი ახლებურად მიდგომის აუცილებლობა, სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ერთ-ერთი ფუნდამენტური – შეჯიბრებითობის პრინციპის პრაქტიკულად მეტისმეტად ფართოდ რეალიზების ფარგლების გადახედვა და, არსებული ჰიპოთეზის დადასტურების შემთხვევაში, მისი განხორციელების გარკვეულწილად შეზღუდვის გზების ძიება.

წარმოდგენილი კვლევის შედეგად გამოვლენილი მეცნიერული სიახლე იმაში მდგომარეობს, რომ დოქტრინაში დასამკვიდრებლად ჩამოყალიბდა თეორია მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპის გონივრული შეზღუდვის შესახებ. მოცემულ ნაშრომში, სამართლებრივი მახასიათებლების მიხედვით, ერთმანეთს გაემიჯნა სასამართლო ხელმისაწვდომობის შეზღუდვის დროებითი და სამუდამო მექანიზმები.

სამოქალაქო საპროცესო სამართლისათვის მეტად მნიშვნელოვანია დოქტრინაში ახალი პრინციპის დამკვიდრება, რომელიც შეეხება სასამართლო პრაქტიკაში აქტუალურ, სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების საპროცესო ვადის განსაზღვრის წესს.

აღნიშნული კუთხით შეთავაზებულ იქნა საპროცესო ვადის განსაზღვრისადმი ერთიანი მიდგომის პრინციპის თეორიაში დამკვიდრება. მითითებული პრინციპი გულისხმობს ყველა ვადის გამოთვლისას საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-60-61-ე მუხლებით გათვალისწინებული ერთიანი წესის გამოყენებას, რაც მაქსიმალურად გაამარტივებს მხარისათვის სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების პროცედურის გაგებას, მის დაცვას და შეუწყობს ხელს მხარისათვის სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების რეალიზებას.

სიახლეა სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების მსურველ პირთა კლასიფიკაცია გასაჩივრებული გადაწყვეტილებისა და ზოგადად დავის საგნის მიმართ მათი კანონიერი ინტერესის მიხედვით. ასეთი პირები ჩამოყალიბდნენ ორ ჯგუფად: 1. პირები, რომელთა ინტერესებს გასაჩივრებული გადაწყვეტილება უშუალოდ ეხება; 2. პირები, რომელთანაც ასეთი გადაწყვეტილებით დადგენილი შედეგი დაცვის ღირს ინტერესს არ წარმოშობს. კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლების მინიჭებისას გადამწყვეტი უნდა იყოს, თუ რამდენად შეეხება გასაჩივრებული სასამართლო გადაწყვეტილება საჩივრის ავტორი პირის კანონიერ ინტერესებს. აღსანიშნავია, რომ მოცემული საკითხის მიმართ ერთგვაროვანი მიდგომა არ არსებობდა არც სასამართლო პრაქტიკაში და არც მეცნიერულ ლიტერატურაში.

პრაქტიკული რეკომენდაციების სახით შეთავაზებულ იქნა: სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილებების შეტანის პროექტები; სახელმწიფო ბაჟის გადახდევინების მექანიზმის დახვეწის საშუალებები; საკანონმდებლო ცვლილებები სარჩელის რეგისტრაციაზე უარის თქმასთან დაკავშირებით; სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებისას მხარისათვის დასაბუთებული სასამართლო გადაწყვეტილების ჩაბარების პროცედურის გამარტივება; სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების საპროცესო ვადების აღდგენის შესაძლებლობებისა და შესაბამისი პროცედურების დადგენა; გასაჩივრებაზე უფლებამოსილ პირთა

წრეში ისეთი პირების მითითება, რომელთა კანონიერ უფლებებსაც უშუალოდ შეეხო გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი; ამავდროულად, სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვა ისეთი პირებისათვის, რომლებიც ბოროტად იყენებენ სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას.

ამავდროულად, დადგინდა, რომ საკანონმდებლო ნორმებში ცვლილებების შეტანა ყოველთვის არ იძლევა პოზიტიურ შედეგს, რისი დასტურია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული მართლმსაჯულების განხორციელების პირველი ეტაპის - სარჩელის რეგისტრაციის პროცედურაში შეტანილი ცვლილებები, რომლებსაც შედეგად მოჰყვა სამოქალაქო საქმეზე მოსარჩელის სამართლებრივი მდგომარეობის გაუარესება. შესაბამისად, მიზანშეწონილია სარჩელის მიღების სადავო ცვლილებამდე არსებული პროცედურის აღდგენა, რათა არ მოხდეს სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების მოსარჩელეთათვის გაუმართლებელი შეზღუდვა.

წარმოდგენილი კვლევით ჩამოყალიბდა ქართული სამართლებრივი რეალობისათვის სრულიად ინოვაციური პროცედურა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემს მხარეს, განსაკუთრებული გარემოებების არსებობის სარწმუნოდ დადასტურების პირობებში, მოითხოვოს სასამართლო გადაწყვეტილების/განჩინების გასაჩივრების კანონისმიერი, იმპერატიულად დადგენილი ვადის აღდგენა და სრულად ისარგებლოს სასამართლოსადმი მიმართვის უფლებით.

მოცემულ ნაშრომში განხილულ იქნა ჩვენი ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სირთულეების ფონზე სახელმწიფო ბაჟის გადახდის საკითხი და შეთავაზებულ იქნა აღნიშნული მექანიზმის დახვეწის გზები, რაც მეტად მოქნილს გახდის მითითებულ პროცედურას როგორც უშუალოდ მხარის, ისე სასამართლოსა და კანონმდებლისათვისაც.

ამდენად, დადასტურდა არსებული ჰიპოთეზა როგორც საკანონმდებლო სფეროში, ისე დოქტრინაში რიგი ცვლილებების განხორციელების საჭიროების შესახებ.

სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა, კვლევის თეორიული და პრაქტიკული კონტექსტი

საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებულ ფუნდამენტურ უფლებათა რიგს განეკუთვნება სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლება, რომელიც გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

„ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-6 მუხლით დადგენილი საქმის სამართლიანი განხილვა უპირობოდ მოიაზრებს მხარის უფლებას, დაუბრკოლებლად მიმართოს სასამართლოს. აღნიშნული ნორმის რეალიზება არაერთხელ მომხდარა ევროსასამართლოს მიერ, რაც ასახვას ჰპოვებს მის გადაწყვეტილებებში.

საყურადღებოა სამეცნიერო ლიტერატურაში ასახული მოსაზრება, რომ, მიუხედავად საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული და დაცული მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპისა, საფრანგეთის, გერმანიის, რუსეთის, საქართველოს და კონტინენტური ევროპის სხვა ქვეყნების კანონმდებლობა შეიცავს ასევე ნორმებს, რომლებიც ხაზს უსვამს ე. წ. ინკვიზიციური სამართალწარმოების ნიშნების არსებობასაც.

სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მოსამართლის აქტიურობაზე საუბრისას უნდა აღინიშნოს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 218-ე მუხლის დანაწესი. იგი ეხება მოქმედებას, რომელსაც ასრულებს მოსამართლე მხარეთა მორიგების მიზნით. საყურადღებოა აღნიშნული მუხლის მეორე ნაწილი, რომელიც სასამართლოს შესაძლებლობას აძლევს, მიუთითოს დავის

გადაწყვეტის შესაძლო შედეგებზე და მხარეებს შესთავაზოს მორიგების პირობები.

სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული საშუალებები შეიძლება დაჯგუფდეს ორ ძირითად ტიპად – დროებით (გარკვეული ვადით) და უვადოდ ანუ სამუდამოდ შეზღუდვის სახეებად. განსახილველი უფლების დროებით შეზღუდვა ხასიათდება იმ პირისათვის ხელსაყრელი სამართლებრივი თავისებურებით, რომელსაც ეს უფლება ეზღუდება, კერძოდ, სასამართლო ხელმისაწვდომობის ხელისშემშლელი ფაქტორის აღმოფხვრის შემთხვევაში პირს კვლავ გააჩნია სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება. სასამართლო ხელმისაწვდომობის დროებით შეზღუდვისაგან განსხვავებით, მხარისათვის მეტად სავალალო სამართლებრივი შედეგების მომტანია ასეთი შეზღუდვა სამუდამოდ, რა დროსაც საქმის წარმოება სრულდება მისი რაიმე სახით განახლების პერსპექტივის არსებობის გარეშე.

2012 წლის 1 იანვრიდან ამოქმედდა ცვლილება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში და 183-ე მუხლის საფუძველზე დამკვიდრდა რეგულაცია, რომლის თანახმად სარჩელის კანონთან ფორმალური შესაბამისობის საკითხს ამოწმებს არა სასამართლო, არამედ სასამართლო კანცელარიის კანონით დადგენილი მოხელე. მითითებული საკითხი საჭიროებს სამართლებრივ შეფასებას იმ ასპექტში, ხელყოფს თუ არა ხსენებული წესით სარჩელის განსახილველად დაშვებაზე მსჯელობა მხარის უფლებას სასამართლო ხელმისაწვდომობაზე.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 183-ე მუხლი თავდაპირველი რედაქციით ითვალისწინებდა, რომ მოსამართლე ვალდებულია სარჩელის ჩაბარებიდან ხუთი დღის განმავლობაში გამოიტანოს განჩინება ამ სარჩელის მიღების შესახებ. სარჩელი მიღებულად მიიჩნევა მისი მიღების შესახებ განჩინების გამოტანის დღიდან, ხოლო, თუ აღნიშნულ ვადაში განჩინება გამოტანილი არ იქნება, მაშინ – ამ ვადის გასვლის შემდეგ.

სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების ლეგიტიმური შეზღუდვის დროებითი საშუალებაა მხარის მიერ სასამართლოსათვის წარდგენილ წერილობით პრეტენზიაზე ხარვეზის დადგენის ინსტიტუტი. აღნიშნული ერთნაირად მოქმედებს როგორც სარჩელზე, ისე საქმის განხილვის შემდგომ ეტაპზე შეტანილ პრეტენზიებზე - სააპელაციო, საკასაციო და კერძო საჩივრებზე, მხარის განცხადებაზე სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ და სხვა.

მხარის პრეტენზიის განუხილველად დატოვების, როგორც სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვის მექანიზმის შესწავლის აქტუალობას ადასტურებს ის სტატისტიკური მონაცემებიც, რომელიც მოცემული კვლევის აღწერისა და შედეგების ნაწილშია მითითებული და ცხადყოფს, რომ განუხილველად დატოვება არაერთი საქმის არსებითად განხილვის გვერდის ავლით დასრულების შედეგია.

დღის წესრიგში დგება იმ პირთა განსაზღვრა, რომელთა მიერ სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებას კანონი უშვებს. კვლევისას განხილულ იქნა გერმანიის ფედერაციის, ამერიკის შეერთებული შტატებისა და საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა სასამართლო გადაწყვეტილებაზე უფლებამოსილ პირთა განსაზღვრის კუთხით. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან შეფასდა შემდეგი განჩინებები: №ას-1235-1085-10 13.01.2011წ.; სუსგ ას-253-578-09 28.03.2009წ; ას-364-715-2007 16.07.2007წ. საყურადღებოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის პრეცედენტი საქმეზე ლოსტოი-მილოსლავსკი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ.

სამეცნიერო ლიტერატურაში განმარტებულია საპროცესო ვადების ცნება და მათი მნიშვნელობა. კანონის მიერ დადგენილი ვადებიდან მოცემული კვლევის ფარგლებში ექცევა სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადის საკითხი. აღსანიშნავია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 369-ე, 397-ე და

416-ე მუხლებში განსაზღვრული სააპელაციო საჩივრის შეტანის ვადები და მათი ათვლის წესი.

მოცემული კვლევისათვის მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობით დადგენილი საპროცესო ვადების შესწავლა. სამეცნიერო ლიტერატურაში საპროცესო ვადებზე მსჯელობისას მოყვანილია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა, რომლის თანახმად სასამართლოს მიერ პროცედურული წესის, განსაკუთრებით კი გასაჩივრების უფლების გამოყენების ვადების განსაკუთრებით მკაცრმა ინტერპრეტაციამ შესაძლოა, ხელყოს სასამართლოსადმი წვდომის უფლება.

საზოგადოების ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, არსებულ რეალობაში მეტად მტკივნეულია სასამართლო ხარჯების პრობლემა, რომელიც მხარის სარჩელისა და ნებისმიერი საჩივრის დასაშვებობას უკავშირდება.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ასახულია შემთხვევა, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებისას სააპელაციო, საკასაციო თუ კერძო საჩივრის შეტანა ხდება არა იმისათვის, რომ მხარემ მიაღწიოს სამართლებრივ დაკმაყოფილებას, საკუთარი უფლებისა და კანონიერი ინტერესის დაცვას, არამედ სხვა არაკეთილსინდისიერი მიზნისათვის, როგორცაა, მაგალითად, საქმის განხილვის გაჭიანურება, მოწინააღმდეგე მხარის სასარგებლოდ აღსრულების გადავადება და სხვა.

მეტად საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი პრაქტიკული შემთხვევა სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებასთან დაკავშირებით, რომლის დროსაც საკასაციო პალატამ მიზანშეწონილად და მართებულად ჩათვალა ამ მხარის მიმართ განსახილველ საქმეზე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლით მინიჭებული უფლების შეზღუდვა. აღნიშნული კი იმაში გამოიხატება, რომ მხარის მიერ სასამართლოში მოცემულ დავაზე შეტანილი ნებისმიერი სახის კორესპონდენცია (განცხადება, საჩივარი) დარჩებოდა რეაგირების გარეშე.

მეთოდოლოგია, კვლევის აღწერა და შედეგები

კვლევისას გამოყენებულ იქნა ე.წ. საყოველთაო მეთოდები, კერძოდ, უნივერსალური აზროვნების პრინციპებიდან – მეტაფიზიკური, დიალექტიკური კვლევის მეთოდი, ასევე, კონკრეტულ-ისტორიული, შედარებითი სამართლებრივი, დოკუმენტების კვლევის მეთოდი. კვლევის ჩატარება შეუძლებელია სასამართლო პრაქტიკის შესწავლის, განზოგადების, ანალიზის გარეშე. მასასადამე, საჭირო გახდა კვლევის ემპირიული მეთოდის გამოყენება, რაც სრული პროცესის საკმაოდ მოცულობით ნაწილს იკავებს. კვლევისას გამოყენებულ იქნა დოკუმენტების შესწავლის, ლოგიკური ანალიზის და სტატისტიკური მეთოდები, რომლებიც ოპტიმალურ შედეგს იძლევა სასამართლო პრაქტიკასთან მუშაობისას.

შესაფასებელ საკითხებზე დასკვნის გამოსატანად შესწავლილ იქნა სამეცნიერო ლიტერატურა, გამოჩენილ და ავტორიტეტულ მეცნიერთა მოსაზრებები და განხორციელდა მიღებული ინფორმაციის ანალიზი.

განსჯა, მეცნიერული სიახლე

მხარეთათვის სასამართლო ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა სამოქალაქო სამართალწარმოებაში სასამართლოს ჩართულობის მაღალი ხარისხით მიიღწევა, თუმცა როგორც სამეცნიერო ლიტერატურის შესწავლა, ისე სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცალსახად მოწმობს, რომ საქმის განხილვისას სასამართლო მოქმედებს მხოლოდ დამოუკიდებელი დამკვირვებლის ფარგლებში. აღნიშნული პოზიცია განპირობებულია სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის ერთ-ერთი ფუნდამენტური მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპის იურიდიული ბუნებით, რაც

გულისმობს, რომ ყოველი მხარე თავადაა ვალდებული, იზრუნოს საკუთარი პოზიციის სწორად წარმოჩენასა და მის მიერ მითითებული გარემოებების მტკიცების ტვირთის რეალიზებაზე.

მსგავსი მიდგომა, გარკვეულწილად, ზიანს აყენებს სასამართლო წესით პირის უფლების დაცვის ხელმისაწვდომობას. დავის სასამართლოში განხილვა მიზნად ისახავს მხარეთა შორის არსებული უთანხმოების მაქსიმალურად სამართლებრივად და სამართლიანად მოგვარებას, შესაბამისად, სასამართლო თავისი კანონიერი ფუნქციის შესასრულებლად მეტად უნდა გააქტიურდეს. სამწუხაროდ, სასამართლო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ სასამართლო ფრთხილობს კანონით მისთვის დაკისრებული ზემოხსენებული ფუნქციის შესრულებისას და მთლიანად ამოფარებულია მხარეთა შეჯიბრებითობას. მითითებული მსჯელობის მართებულობას ადასტურებს ლიტერატურის მიმოხილვაში მოყვანილი სასამართლო განჩინებები, რომელთა თანახმად საკასაციო პალატამ გააუქმა ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებები და საქმე დააბრუნა ხელახლა განსახილველად, რა დროსაც, ერთ შემთხვევაში – პირდაპირ, ხოლო მეორე შემთხვევაში ირიბად მოუწოდა სააპელაციო სასამართლოს, მეტი აქტიურობით ჩაბმულიყო საქმის ფაქტობრივი გარემოებების გამოკვლევაში. შესაბამისი შეკითხვების დასმის გზით მიმართულება მიეცა პროცესის მონაწილეთათვის იმ მიზნის მისაღწევად, რაც სადავო ფაქტობრივი გარემოებების სწორად დადგენას უკავშირდება.

აღნიშნული პრობლემის გადასაწყვეტად, მოცემული კვლევის წინაშე დაისვა იმ მექანიზმის მოძიების საჭიროება, რომელიც სამოქალაქო სამართალწარმოებაში ზემოთ მითითებული პრინციპის მოქმედებას გარკვეულ სამართლებრივ ჩარჩოში მოახდენს. მითითებული მიზნით, შემუშავდა თეორია, რომლის არსი მდგომარეობს საქმის განხილვის საწყის ეტაპზე სასამართლოსათვის მეტი ინკვიზიციურობის მინიჭებაში.

ამავდროულად, საქმის მომზადების ეტაპზე თავს იჩენს სასამართლოს როლის გააქტიურება მხარეთა მორიგებაზე

მსჯელობისასაც. აღნიშნული საპროცესო შესაძლებლობა გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 218-ე მუხლის მეორე ნაწილით. კანონმდებელი იმდენად დაინტერესებულია დავის მშვიდობიანად, მხარეთა შეთანხმების გზით დასრულებით, რომ მოსამართლეს საკმაოდ ფართო დისკრეციით აღჭურავს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, კვლევის შედეგების შეჯამების სახით უნდა აღინიშნოს, რომ სხვა ქვეყნების სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის გამოცდილებათა გაზიარების, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დანაწესების შეჯერებისა და მხარეთა შეჯიბრებითობასთან დაკავშირებული სხვა მეცნიერთა მსჯელობების საფუძველზე, მოცემული ნაშრომის ფარგლებში ჩამოყალიბდა მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპის ლეგიტიმური შეზღუდვის თეორია. აღნიშნული თეორიის ფარგლებში უნდა განიმარტოს, რომ სასამართლოს გააჩნია მხარეთა შეჯიბრებითობის (ფართო გაგებით) გარკვეულ შემთხვევებში შეზღუდვის შესაძლებლობა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 128-ე მუხლით გათვალისწინებული საპროცესო მოქმედებების განხორციელებისას.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 183-ე მუხლში განხორციელებულმა ცვლილებამ შეცვალა მანამდე არსებული პირველი ინსტანციის სასამართლოს შესაძლებლობა, სარჩელის შეტანის კანონით დადგენილი წესის დარღვევის შემთხვევაში (მაგ: სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობისას და ა.შ) ხარვეზი დაედგინა მოსარჩელისათვის და მიეცა შესაბამისი გონივრული ვადა მის აღმოსავზვრელად.

ძველი რედაქციის დანაწესით სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადა წყდებოდა სარჩელის წარდგენის დღიდან და ხარვეზის გამოსწორებისათვის საჭირო დრო მასში აღარ შედიოდა. ცვლილების შედეგად, მოსარჩელის მდგომარეობა სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის გათვალისწინებით გაუარესდა. სარჩელის რეგისტრაციაზე უარის თქმა მისი შეტანის ფორმალური პირობების დარღვევისას ხანდაზმულობის ვადას ვეღარ შეაჩერებს, რადგან

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 138-ე მუხლი სასარჩელო ხანდაზმულობის ვადის შეწყვეტის ერთ-ერთ წინაპირობად სწორედ სარჩელის წარდგენას უკავშირებს. აღნიშნული დასკვნა გამომდინარეობს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსისა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 24 ოქტომბრის №ას-182-175-2013 განჩინებიდან, რომლის თანახმად სამოქალაქო კოდექსის 138-140-ე მუხლები ითვალისწინებს ხანდაზმულობის ვადის დენის შეწყვეტის საფუძვლებსა და ვადებს.

სასარჩელო ხანდაზმულობასთან დაკავშირებით სარჩელის რეგისტრაციაზე უარის თქმის ახალ მექანიზმზე მსჯელობა მით უფრო აქტუალურია, როდესაც ხანდაზმულობის ვადები რიგ დავებზე (მაგ: საქართველოს შრომის კოდექსის 38-ე მუხლის მიხედვით, არსებობს ერთთვიანი ხანდაზმულობის ვადა) საკმაოდ მცირეა. თუ ძირითად შემთხვევებში სარჩელის რეგისტრაციაზე უარის თქმა სასამართლო ხელმისაწვდომობის შეზღუდვის დროებითი საშუალებაა და მხარეს, მოხელის მიერ მითითებული ხარვეზების გამოსწორების შემდეგ კვლავ შეუძლია მიმართოს სასამართლოს იმავე სარჩელით, მცირე სასარჩელო ხანდაზმულობის მქონე დავებზე, ამის შესაძლებლობა მხარეს შეიძლება აღარ მიეცეს, ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო. ასეთ დროს სარჩელის რეგისტრაციაზე უარი წარმოადგენს მხარისათვის სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების სამუდამოდ შემზღუდველ ინსტიტუტს კონკრეტულ დასაცავ უფლებასთან მიმართებით.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 284, 285-ე და 249-ე მუხლების ანალიზის შესაბამისად, ასევე, იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ სასამართლოს განჩინება გამოაქვს ხარვეზის დადგენის, მხარის შუამდგომლობისა და სხვა საპროცესო საკითხების გამო, გაუმართლებელია, მხარეს უარი ეთქვას სარჩელის რეგისტრაციაზე სასამართლო განჩინების მიღების გარეშე. ამასთან, სასამართლო მოხელის მიერ სარჩელის მიღებაზე უარის თქმისას მხარე მოკლებულია მეტად მნიშვნელოვან საპროცესო პრივილეგიას, მას არ შეუძლია გაასაჩივროს მისი

სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის გადაწყვეტილება ან მიიღოს იგი წერილობითი სახით.

აღნიშნულმა ცვლილებამ შეცვალა მანამდე არსებული პირველი ინსტანციის სასამართლოს შესაძლებლობა, სარჩელის შეტანისას მსგავსი დარღვევების არსებობის შემთხვევაში (მაგ: სახელმწიფო ბაჟის გადაუხდელობისას და ა.შ.) ხარვეზი დაედგინა მოსარჩელისათვის და მიეცა შესაბამისი გონივრული ვადა მის აღმოსაფხვრელად. ასეთ დროს მოსარჩელეს უფლება ჰქონდა, გამოესწორებინა ხარვეზი, რა დროსაც სასამართლო მიიღებდა მის სარჩელს წარმოებაში.

მითითებული ცვლილებები ეფუძნება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ინგლისურ მოდელს. უნდა აღინიშნოს, შედარებით-სამართლებრივმა კვლევამ გამოავლინა, რომ სასამართლო კანცელარიისა და მოხელის ჩართულობა სარჩელის რეგისტრაციის პროცესში დამახასიათებელია რიგი ევროპის ქვეყნებისთვისაც, თუმცა საქართველოში მისი გადმოტანით მხარეთა მდგომარეობა, მოცემულ ნაშრომში მითითებული მოტივების გამო, გაუარესდა. საქართველოში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური და საგანმანათლებლო პრობლემების (მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ადვოკატის მომსახურების მიღების შეუძლებლობა, საზოგადოების ფართო მასებში სამართლებრივი განათლების არარსებობა და სხვა) გათვალისწინებით ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ამგვარი ნოვაციების დანერგვა ნაადრევა.

საკვლევი საკითხისადმი ერთიანი მიდგომა არ არის არც საზღვარგარეთის ქვეყნებში მოქმედ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობებშიც.

სასამართლოს მიერ ხარვეზის დადგენასთან დაკავშირებით სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ნორმებისა და მათი სასამართლო განჩინებებში რეალიზაციის ურთიერთშეჯერებით, კანონის განმარტებისა და ემპირიული მეთოდით პრაქტიკის შესწავლის შედეგად გამოიკვეთა, რომ სასამართლოს მიერ ხარვეზის დადგენის

სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების განხორციელება მართებულად, ობიექტური აუცილებლობის გამო, იზღუდება იმ ვადით, რა დროც ესაჭიროება მხარეს, შესარულოს სასამართლოს მიერ განსაზღვრული საპროცესო მოქმედებები.

სასამართლო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ხარვეზის სახით მხარეს შეიძლება დაუდგინდეს როგორც ერთი საპროცესო მოქმედების შესრულება, ისე სხვადასხვა სახის ხარვეზების გამოსწორება კუმულატიურად. თუნდაც სახელმწიფო ბაჟის გადახდისათვის ხარვეზის დაწესებისას სასამართლო მხარეს ავალებს რამდენიმე პირობის ერთდროულად განხორციელებას, კერძოდ: 1. სასამართლოს მიერ მკაცრად განსაზღვრულ ვადაში საბანკო დაწესებულების მეშვეობით დადგენილი ოდენობით თანხის შეტანას სახელმწიფო ხაზინაში; 2. ამავე ვადაში სახელმწიფო ბაჟის სახით თანხის გადახდის დამადასტურებელი ქვითრის დედნის სასამართლოში ჩაბარებას.

ამდენად, საკმარისი არ არის მხოლოდ თანხის შეტანა სახელმწიფო ხაზინის ანგარიშზე, მნიშვნელოვანია, აღნიშნული განხორციელდეს სასამართლოს მიერ დადგენილ ვადაში. ინფორმაცია თანხის შეტანის შესახებ სასამართლოს ავტომატურად არ მიეწოდება, შესაბამისად, ქვითრის დროულად წარუდგენლობას მოჰყვება საჩივრის განუხილველად დატოვება და ამოქმედდება ნორმის ის ნაწილი, რომელიც ითვალისწინებს სამართლებრივ სანქციას ხარვეზის გამოუსწორებლობისთვის. სასამართლოს მიერ დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ, ხარვეზის გამოსწორების მიზნით, წარდგენილი დოკუმენტების მიმართ მოქმედებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 63-ე მუხლი, რომლის თანახმად საპროცესო მოქმედების შესრულების უფლება გაქარწყლდება კანონით დადგენილი ან სასამართლოს მიერ დანიშნული ვადის გასვლის შემდეგ. საჩივარი ან საბუთები, რომლებიც შეტანილია საპროცესო ვადის გასვლის შემდეგ, განუხილველი დარჩება.

მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა (სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 364-ე მუხლი, 391-ე მუხლის პირველი ნაწილი, 414-ე მუხლის მეორე ნაწილი) განსაზღვრავს სასამართლო

გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლებამოსილების მქონე პირთა წრეს. ასეთი პირები არიან უშუალოდ მხარეები და მესამე პირები დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით. სასამართლო პრაქტიკაში პრობლემა წარმოიშვა ისეთი პირების მიმართ, რომლებიც ზემოთ დასახელებულ პირთა რიგს არ განეკუთვნებიან და არიან: ა) პირები, რომლებიც კონკრეტულ დავაში არ მონაწილეობენ არანაირი სტატუსით, თუმცა სასამართლო გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი (საუბარია გასაჩივრებულ გადაწყვეტილებაზე კერძოდ და არა ამა თუ იმ დავაზე ზოგადად) უშუალოდ და პირდაპირ შეეხო მათ კანონიერ უფლებებს; ბ) მესამე პირები, რომელთაც დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნა არ წარუდგენიათ, რომლებიც ასევე, უდავოდ არიან დაინტერესებული საქმის შედეგით. მითითებულ პრობლემაზე განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს როგორც მეცნიერებაში, ისე სასამართლო პრაქტიკაშიც, მაგრამ უკანასკნელ პერიოდში სამართლებრივი პრობლემის გადაჭრა სამოსამართლო სამართალმა ითავა.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც სასამართლო გადაწყვეტილების სააპელაციო და საკასაციო საჩივრების წარდგენის საპროცესო შესაძლებლობა ეძლევათ ისეთ პირებსაც, რომლებიც საქმეში რაიმე პროცესუალური სტატუსით არ სარგებლობენ, თუმცა გასაჩივრებული გადაწყვეტილება/განჩინება მათ ინტერესებს უშუალოდ ხელყოფს. მართალია, მითითებული სასამართლო პრაქტიკა ერთმნიშვნელოვნად არ განსაზღვრავს, გააჩნიათ თუ არა დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის არმქონე მესამე პირებს სააპელაციო, საკასაციო, კერძო საჩივრების შეტანის უფლება, თუმცა დასახელებულ საკითხზე მიღებული განჩინებების შეფასების შედეგად დასაშვებია ვივარაუდოთ, რომ გასაჩივრების უფლების არსებობა დამოკიდებულია იმაზე, ეხება თუ არა გასაჩივრებული გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი ასეთ პირთა კანონიერ ინტერესებს.

შესაბამისად, დავას იწვევს დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის არმქონე მესამე პირებისა და ისეთი პირების საკითხი, რომლებიც დავაში ჩაბმულნი არ არიან.

დასკვნის სახით შეგვიძლია მივიჩნიოთ, რომ სასამართლო გადაწყვეტილებისა თუ განჩინების გასაჩივრება დასაშვებია სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილ სუბიექტთა მიერ. ამავდროულად, ასეთი უფლება გააჩნია ისეთ პირებსაც, რომლებზეც კანონის დანაწესი პირდაპირ არ უთითებს, თუმცა აშკარაა, რომ ასეთ პირთა კანონიერ უფლებებსა და ინტერესებს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილით დადგენილი სამართლებრივი შედეგი უშუალოდ შეეხო.

გასაჩივრების უფლების მოპოვება არ არის დამოკიდებული პირის საქმეში დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე მესამე პირად ჩაბმაზე, არამედ უკავშირდება ობიექტურ საჭიროებას, რათა პირს მიეცეს საკუთარი კანონიერი ინტერესების სასამართლო წესით დაცვის შესაძლებლობა, რომელიც სხვაგვარად ვერ დაიცავს თავს მის წინააღმდეგ მიღებული გადაწყვეტილების უარყოფითი შედეგებისაგან. აღნიშნვას საჭიროებს ის საკითხი, რომ დადასტურდა კვლევის დაწყებისას არსებული ვარაუდი, რომელიც ეხება სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრის დადგენისას საკანონმდებლო ნორმებში მეტი სიზუსტისა და სიცხადის შეტანის საჭიროებას.

მოცემული კვლევის დასაწყისში გაჩნდა ვარაუდი, რომ კანონისმიერი ვადის აღდგენის დაუშვებლობა ასუსტებს დემოკრატიული პრინციპების განხორციელებას მოქმედ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში, რადგან სამართლებრივ სახელმწიფოდ ითვლება ისეთი ქვეყანა, რომელიც, სხვა ღირებულებებთან ერთად, ზრუნავს საკუთარი კანონმდებლობის ოპტიმიზაციის გზით სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების მაქსიმალურად რეალიზებაზე.

საზღვარგარეთის ქვეყნების სამართლებრივი გამოცდილების შესწავლისა და განზოგადების საფუძველზე გამოვლინდა, რომ

მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები უშვებენ კანონისმიერი სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადის აღდგენის შესაძლებლობას საპატიო მიზეზის დადასტურების პირობებში, რისი მტკიცების ტვირთი, სავსებით სამართლიანად ეკისრება ვადის გამშვებ მხარეს. მას ევალება არა მხოლოდ ასეთ მიზეზზე მითითება, არამედ შესაბამისი უტყუარი მტკიცებულებების წარდგენა, რომელიც დაარწმუნებს სასამართლოს საპროცესო მოქმედების დროულად შეუსრულებლობის ობიექტურ სირთულეში.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადები საკმაოდ მცირეა. ლიტერატურის მიმოხილვისას მიეთითა, რომ თავდაპირველი რედაქციით როგორც სააპელაციო, ისე საკასაციო საჩივრის შეტანის ვადა მეტი იყო და აღნიშნული ნორმების ისტორიულ დინამიკაში განვითარების დაკვირვებით გამოვლინდა, რომ მათი ხანგრძლივობა შემცირდა ერთი თვიდან სააპელაციო საჩივრის შეტანისას 14 დღემდე, ხოლო საკასაციო საჩივრის შეტანის შემთხვევაში სამ კვირამდე, ანუ 21 დღემდე. შესაბამისად, მომჩივანი მხარის მდგომარეობა გაუარესდა მოწინააღმდეგე მხარის უფლებათა უკეთ დაცვის პროპორციულად. ნათელია კანონმდებლის მიზანი, დააჩქაროს სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის პროცესი, რაც, გარკვეულწილად, ნაკარნახევია პროცესუალური ეკონომიის პრინციპით და ზოგადად სასამართლოში საქმის წარმოების საბოლოო მიზნით, რაც მდგომარეობს, ისევ და ისევ, სასამართლოს გადაწყვეტილების დროულ და ეფექტურ აღსრულებაში.

ნებისმიერ, მეტად რთულ დავაზეც კი, სააპელაციო და საკასაციო საჩივრის შესადგენად პროფესიონალი იურისტისათვის ორი და სამი კვირის ვადა სავსებით საკმარისია, თუმცა როდესაც საუბარია ისეთი სოციალური და ეკონომიკური პლატფორმის მქონე სახელმწიფოზე, როგორც საქართველოა, არ შეიძლება იმ ფაქტის უგულვებლყოფა, რომ ადვოკატის დახმარებით ყოველი მოდავე მხარე ვერ ისარგებლებს.

საყურადღებოა თავად საპროცესო ვადის გამოანგარიშების პროცედურაც. აღნიშნულმა წესმა, ასევე, ცვლილება განიცადა, რაც გახდა წარმოდგენილი კვლევის ფარგლებში შესწავლის საგანი.

სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა, ქართული საზოგადოების ეკონომიკური რეალობიდან გამომდინარე, საკმაოდ მაღალია და, რიგ შემთხვევებში, რამდენიმე ათას ლარს აღწევს. ყოველი სასამართლო ინსტანციის გავლასთან ერთად მისი ოდენობაც იზრდება.

მოცემულ შემთხვევაში მხარის უფლებას სასამართლო ხელმისაწვდომობაზე უპირისპირდება სახელმწიფოს ინტერესი, ნაწილობრივ მაინც მიიღოს კომპენსაცია სამართალწარმოებისათვის გაწეული ხარჯის ასანაზღაურებლად, რისთვისაც კანონით დადგენილი სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა საკმარისი არ არის.

კანონმდებელმა შეიმუშავა გარკვეული შეღავათების სისტემა სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან გათავისუფლების შესახებ, რომელიც ახდენს, ერთი მხრივ, მხარეთა კლასიფიკაციას მათი გადახდისუნარიანობის მიხედვით და, მეორე მხრივ, დავის საგნის შესაბამისად. მხარეთა კლასიფიცირებისას კანონი გამოყოფს პირებს, რომელთაც თავიანთი სოციალური ან ჯანმრთელობის მდგომარეობიდან გამომდინარე, არ შეუძლიათ იქონიონ იმ ოდენობის შემოსავალი, რომელიც საკმარისი იქნება სახელმწიფო ბაჟის დასაფარად. პირობითად ასეთი პირები არიან სრულიად გადახდისუუნარონი. ასევე, დასაშვებია მხარისათვის დროებით გადახდისუუნაროს სტატუსის მინიჭება, რაც გამომდინარეობს სახელმწიფო ბაჟის გადახდისას კიდევ ერთი საშეღავათო პირობების დაწესებით, რომელიც ითვალისწინებს სახელმწიფო ბაჟის გადახდის გადავადებას. ასეთ დროს მხარეს საჩივრის წარდგენის მომენტისათვის არ გააჩნია საკმარისი თანხა სახელმწიფო ბაჟის გადასახდელად, თუმცა თანხის შეტანის ვალდებულება სასამართლო განჩინებით მხოლოდ გადავადდება საქმის გარკვეულ ეტაპამდე, როგორც წესი, საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე.

სახელმწიფო ბაჟის გადახდისას საშელავათო პირობების გავრცელება დავის საგნის მიხედვით გულისხმობს მითითებული საპროცესო ვალდებულებისაგან კანონით ზუსტად გათვალისწინებულ კატეგორიის საქმეებზე მოსარჩელეთა გათავისუფლებას.

კანონმდებლის ზემოაღნიშნული მცდელობის მიუხედავად, განესაზღვრა საშელავათო პირობების მიმღები პირების გონივრული და სამართლიანი წრე, სახელმწიფო ბაჟის გადახდის შეუძლებლობა ხშირად გადაულახავ წინააღმდეგობად ხდება მხარეთათვის.

მოცემული კვლევის ინტერესის საგანს წარმოადგენს საკითხი იმის შესახებ, დასაშვებია თუ არა სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვა ასეთი მომჩივნებისათვის, როგორც სამოქალაქო უფლების არამართლზომიერად განმახორციელებელი პირებისათვის.

სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენების პრაქტიკას ხანგრძლივი ისტორია გააჩნია და იგი სამართლის წარმოშობისა და მისი განვითარების ფეხდაფეხ ჩაისახა. სამართლის დოქტრინა, კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა ერთხმად ცდილობენ იმ მექანიზმებისა და გზების შემუშავებას, რომლებიც ხელს შეუშლიან არაკეთილსინდისიერ მხარეს.

აღნიშნულის მიუხედავად, ძალიან დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს ამა თუ იმ სარჩელის აღძვრისას მოსარჩელის იმ პირად დასახელება, რომელიც სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას ბოროტად იყენებს. სასამართლოსათვის უცნობია ის პროცესები, რომლებიც სარჩელის სასამართლოში აღძვრას წინ უძღვის. ამდენად, უმრავლეს შემთხვევაში მცდარი შეფასება გაცილებით მეტი ზიანის მომტანი შეიძლება გახდეს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების საზიანოდ, ვიდრე არაკეთილსინდისიერი მოტივებით შეტანილი სარჩელის განხილვა და კანონიერად გადაწყვეტა.

მოცემული კვლევა შეეხება სამოქალაქო საპროცესო-სამართლებრივი კუთხით დასახელებული პრობლემის შესწავლას.

სამოქალაქო საპროცესო სივრცეში საკანონმდებლო საშუალებებიდან ყურადსაღებია სახელმწიფო ბაჟის ინსტიტუტი, რომელიც სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში დაწესებულია არა მხოლოდ სახელმწიფოს მატერიალური დანახარჯის ნაწილობრივ მაინც ანაზღაურების მიზნით, არამედ იმისთვისაც, რომ მხარე, რომელიც სასამართლოს მიმართავს არა თავისი კანონიერი ინტერესების სასარგებლოდ, არამედ სხვისთვის საზიანოდ, არ იქნას წახალისებული, მეტიც, დაბრკოლდეს იმ მატერიალური სანქციით (ასეც შეიძლება შეფასდეს სახელმწიფო ბაჟის ინსტიტუტი მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებელი და დოქტრინა პირდაპირ ამგვარ ფორმულირებით არ განმარტავს მას), რომლის გაღებაც დავის წამოწყებით ან შემდგომ, დავის წაგებისას ემუქრება.

მოცემული კუთხით, ასევე, საყურადღებოა წინამდებარე ნაშრომის ლიტერატურის მიმოხილვით ნაწილში საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის მიერ დანერგილი პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც კონკრეტულ პიროვნებას, რომელიც ერთი და იმავე შინაარსისა და სამართლებრივი მოტივების შემცველი განცხადებების სისტემატურად შეტანის გზით კიდევ და კიდევ მოითხოვდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო მის საქმეზე მიღებული კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გაუქმებასა და საქმის წარმოების განახლებას.

საქმის წარმოების განახლების შესახებ მოთხოვნის წარდგენის საპროცესო საშუალებას ამოფარებული ასეთი პირი თავის განცხადებას ასაბუთებდა არა ახლად აღმოჩენილი ფაქტით, არამედ, ჯერ კიდევ საქმის წარმოების დასრულებამდე მის მიერ სააპელაციო და საკასაციო საჩივრების საფუძვლებად მითითებული გარემოებებით.

რეკომენდაციები და დასკვნა

- სასამართლო ხელმისაწვდომობის სამოქალაქო საპროცესო უფლების განხორციელების შესახებ ჩატარებული კვლევის

შედეგად შემუშავებული რეკომენდაცია იმაში მდგომარეობს, რომ სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპთან ერთად უნდა განვითარდეს სასამართლოს, როგორც პროცესის წარმმართველი ორგანოს როლი, რაც ხელს შეუწყობს მხარის სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების რეალიზებას ამ უფლების ფართო გაგებით, რომელიც განიმარტა ნაშრომის კვლევით ნაწილში. აღნიშნული ფუნქციის გააქტიურება მიზანშეწონილია, მეტწილად, პირველი და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოებში, რადგან დასახელებული ინსტანციები საქმეს იხილავენ არსებითად, კანონით დადგენილი გარკვეული შეზღუდვების გათვალისწინებით, დავის გადაწყვეტისათვის საჭირო ფაქტობრივი გარემოებების დადგენის კუთხით.

ამდენად, მხარეთა შეჯიბრებითობის ლეგიტიმურად შეზღუდვის თეორია უნდა აისახოს არა მხოლოდ სამართლებრივ დოქტრინაში, არამედ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ნორმების რეალიზების სფეროში – სასამართლო წესით საქმის განხილვისას. მოცემული ნაშრომის კონკრეტული ნაწილი სწორედ აღნიშნულ საკითხზე ყურადღების გამახვილებას ისახავდა მიზნად.

მითითებული თეორიის სამართლებრივ სინამდვილეში დანერგვისათვის კანონში რაიმე ცვლილების განხორციელება საჭირო არ არის, რადგან საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 128-ე მუხლი ისედაც ითვალისწინებს სათანადო დებულებას. აღნიშნულისათვის აუცილებელია სამეცნიერო კვლევების შედეგების გათვალისწინება პრაქტიკული თვალსაზრისით, სასამართლოს მხრიდან მეტი ჩართულობა საქმის სწორად გადაწყვეტისათვის საჭირო ფაქტების დადგენის პროცესში 128-ე მუხლით განსაზღვრული მექანიზმების ფარგლებში.

- კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ დაუშვებელია პირს შეეზღუდოს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება და მისი წერილობითი პრეტენზია განუხილველად დარჩეს მხოლოდ იმის

გამო, რომ მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის მიმდინარე დავაში იგი ჩაბმულია დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის არმქონე მესამე პირად ან სულაც არანაირი სტატუსით არ არის ჩაბმული პროცესში. ამოსავალი წერტილი, რომლითაც ასეთი პირის შესაბამისი საჩივრის სამართლებრივი ბედი უნდა გადაწყდეს, არის ის გარემოება, თუ რამდენად შეეხება გასაჩივრებული სასამართლო გადაწყვეტილება ამგვარი პირის კანონიერ ინტერესებს. ამგვარი დასკვნა მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ნორმებში ცალსახა ასახვას ვერ ვპოვებთ და წარმოადგენს მხოლოდ სამოსამართლო სამართლის ჭრილში შეფასების შედეგს. აღნიშნული კი ხელყოფს მითითებული პირების უფლებას სასამართლო ხელმისაწვდომობაზე.

მოცემული პრობლემის დაძლევისათვის რეკომენდებულია, საკანონმდებლო ცვლილება შევიდეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 364-ე და 391-ე მუხლებში, რომელთაც, ამავე კოდექსის 414-ე მუხლის მსგავსად, სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრებაზე უფლებამოსილ პირთა შორის უნდა დაემატოს დათქმა „აგრეთვე იმ პირებსაც, რომლებსაც უშუალოდ ეხებათ ეს გადაწყვეტილება.“ ამ გზით კანონმდებელი თავიდან აიცილებს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების გაუმართლებელ შეზღუდვას დავით დაინტერესებული პირების მიმართ. პირისათვის სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლება არ უნდა იყოს დამოკიდებული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის განმხილველი სასამართლოს უნარზე, ფართოდ განმართოს კანონის დანაწესები მოცემულ საკითხთან მიმართებით. შესაბამისად, აღნიშნული ნორმები ჩამოყალიბდება შემდეგი რედაქციით:

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 364-ე მუხლი: „სასამართლოს პირველი ინსტანციით გამოტანილი გადაწყვეტილება მხარეებმა, მესამე პირებმა დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით, აგრეთვე, იმ პირებმა, რომლებსაც უშუალოდ ეხებათ ეს გადაწყვეტილება, შეიძლება კანონით დადგენილ ვადაში გაასაჩივრონ სააპელაციო სასამართლოში.“

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 391-ე მუხლის პირველი ნაწილი: „სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები მხარეებმა, მესამე პირებმა დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით, აგრეთვე, იმ პირებმა, რომლებსაც უშუალოდ ეხებათ ეს გადაწყვეტილება, შეიძლება კანონით დადგენილ ვადაში გაასაჩივრონ საკასაციო სასამართლოში.“

- სარჩელის რეგისტრაციაზე უარის თქმის ამჟამად არსებული პროცედურასთან დაკავშირებული რეკომენდაცია მდგომარეობს სარჩელის მიღების მექანიზმის საკანონმდებლო ცვლილებამდე არსებული პროცედურის მოქმედების აღდგენას, რათა არ მოხდეს სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების მოსარჩელეთათვის გაუმართლებელი შეზღუდვა.

- კვლევის პროცესში სხვა ქვეყნების სამოქალაქო საპროცესო-სამართლებრივი პროცედურების შესწავლისას და საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის განზოგადებისას გამოვლინდა, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 369-ე და 397-ე მუხლებით დადგენილი სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადები სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების განხორციელების გზაზე აღმართული სერიოზული დაბრკოლება საკმაოდ დიდი რაოდენობის მხარისათვის.

ამავდროულად, მოცემული კვლევის შედეგად გამოვლინდა იმის აუცილებლობა, რომ კანონმდებელმა ზედმიწევნით უზრუნველყოს მხარეთათვის სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლება და ნება დართოს, მომჩივანის მიერ საგამონაკლისო და საპატიო მიზეზების არსებობის დადასტურების შემთხვევაში ზემდგომმა სასამართლომ საპატიოდ ჩათვალოს სააპელაციო და საკასაციო საჩივრების შეტანის ვადის დარღვევა.

რალა თქმა უნდა, კანონით დადგენილი ვადების დარღვევის საპატიოდ მიჩნევის პროცესი არ უნდა გახდეს გადაწყვეტილების

კანონიერ ძალაში შესვლის გაჭიანურების საშუალება, თუმცა გასაჩივრების კანონით დადგენილი ვადის გასვლიდან 1 თვის განმავლობაში მხარისათვის სადავო საპროცესო ვადის გაშვების საპატიო მიზეზის დასაბუთების შესაძლებლობის მიცემა მეტად გამართლებულს გახდიდა იმ პირის მიმართ სასამართლო ხელმისაწვდომობის შეზღუდვასა და პრეტენზიის განუხილველად დატოვებას, რომელიც ვადის გაშვების საპატიოობას ვერ დაასაბუთებს.

ერთი თვე სწორედ ის ვადაა, რომელიც გონივრულად შესაძლებლობას მისცემს მომჩივანს, შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს გაშვებული ვადის აღდგენის შესახებ. ამასთან, აღნიშნული შუამდგომლობის შეტანამ არ უნდა შეაჩეროს სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების პროცესი. აქვე აღსანიშნავია, რომ სააღსრულებო წარმოებას საკმაოდ დიდი დრო ესაჭიროება, შესაბამისად, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების ალბათობა მისი კანონიერ ძალაში შესვლიდან ერთი თვის განმავლობაში საკმაოდ დაბალია.

მხარის ზემოაღნიშნული შუამდგომლობის განხილვისათვის სასამართლოს უნდა განესაზღვროს 10 დღის ვადა, რაც ამ ტიპის საკითხის გადასაწყვეტად სრულიად გონივრული და ადეკვატური იქნება. მიზანშეწონილი იქნება, სასამართლო გადაწყვეტილების გასაჩივრების გაშვებული საპროცესო ვადის აღდგენაზე მსჯელობისას სასამართლოს მიეცეს შესაძლებლობა, გაითვალისწინოს მომჩივნის პრეტენზიის პერსპექტიულობა დავის მატერიალურ-სამართლებრივი კუთხით, როგორც ეს ხდება სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებაზე მსჯელობისას და სამომავლოდ არ ზღუდავს სასამართლოს დავის ამა თუ იმ მხარის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პროცესში.

ამდენად, წარმოდგენილი კვლევით დადასტურდა ვარაუდი იმის შესახებ, რომ სასამართლო გადაწყვეტილების/განჩინების გასაჩივრების კანონისმიერი ვადის იმპერატიულად დადგენა

პოტენციურად სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების გაუმართლებელ შეზღუდვას იწვევს. შესაბამისად, საჭიროა საკანონმდებლო ცვლილების გზით ახლებურად ჩამოყალიბდეს 369-ე და 397-ე მუხლები შემდეგი სახით:

„სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 369-ე მუხლი: 1. სააპელაციო საჩივრის შეტანის ვადაა 14 დღე. ამ ვადის აღდგენა დასაშვებია მხოლოდ საგამონაკლისო შემთხვევაში, 14-დღიანი ვადის გასვლიდან 1 თვის განმავლობაში, აპელანტის მიერ ვადის გაშვების საპატიო მიზეზის სარწმუნოდ დამტკიცების გზით და იგი იწყება მხარისათვის დასაბუთებული გადაწყვეტილების გადაცემის მომენტიდან. დასაბუთებული გადაწყვეტილების გადაცემის მომენტად ითვლება დასაბუთებული გადაწყვეტილების ასლის მხარისათვის ჩაბარება ამ კოდექსის 70-ე–78-ე მუხლების შესაბამისად. 2. მხარის შუამდგომლობას სააპელაციო სასამართლო განიხილავს მისი შეტანიდან 10 დღის განმავლობაში. 3. თუ დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოცხადებას ესწრება სააპელაციო საჩივრის შეტანის უფლების მქონე პირი, სააპელაციო საჩივრის შეტანის ვადა იწყება მისი გამოცხადების მომენტიდან.“

„სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 397-ე მუხლი: 1. საკასაციო საჩივრის შეტანის ვადაა 21 დღე. ამ ვადის აღდგენა დასაშვებია მხოლოდ საგამონაკლისო შემთხვევაში, 21-დღიანი ვადის გასვლიდან 1 თვის განმავლობაში, კასატორის მიერ ვადის გაშვების საპატიო მიზეზის სარწმუნოდ დამტკიცების გზით და იგი იწყება მხარისათვის გადაწყვეტილების გადაცემის მომენტიდან. თუ დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოცხადებას ესწრება საკასაციო საჩივრის შეტანის უფლების მქონე პირი, საკასაციო საჩივრის შეტანის ვადა იწყება მისი გამოცხადების მომენტიდან. 2. მხარის შუამდგომლობას საკასაციო სასამართლო განიხილავს მისი შეტანიდან 10 დღის განმავლობაში. 3. თუ დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოცხადებას ესწრება საკასაციო საჩივრის შეტანის უფლების მქონე პირი, საკასაციო საჩივრის შეტანის ვადა იწყება მისი გამოცხადების მომენტიდან.“

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 259¹ მუხლი ამოღებულ იქნას.

ასევე, გამოიკვეთა ზოგადად სამოქალაქო საპროცესო ვადების გამოთვლის დროს ერთიანი მიდგომის გამოყენების პრინციპის დანერგვის მიზანშეწონილობა.

- მოცემული კვლევის შედეგად დადასტურდა, რომ არსებობს რეალური და ობიექტური საჭიროება, რათა შეიქმნას უფრო კონკრეტული და ამჟამინდელი საზოგადოების პრობლემებზე მორგებული რეგულაცია, რომელიც სასამართლოსთვისაც და მხარისთვისაც მეტად დაზუსტებულ მოთხოვნებს ჩამოაყალიბებს სახელმწიფო ბაჟის დაკისრებასთან დაკავშირებით. წინააღმდეგ შემთხვევაში დღეს არსებული მდგომარეობის მიხედვით, სახელმწიფო ბაჟის გადახდის შეუძლებლობა რიგ შემთხვევებში გაუმართლებლად ხელყოფს იმ პირთა სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლებას, რომელთაც თავიანთი ნამდვილი ქონებრივი მდგომარეობის დადასტურების ბერკეტი არ გააჩნია.

სასამართლო ხარჯების გადაუხდელობის გამო, მხარის პრეტენზიის განუხილველად დატოვების პროცესში სასამართლოსა და კიდევ უფრო ფართოდ დანახული თავად სახელმწიფოს როლი მართლოდენ მხარის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებების შეფასებით არ უნდა შემოიფარგლოს. უპირველესად, მხარის მიერ გადახდისუუნარობის მიზეზად დასახელებული გარემოების თავისებურებიდან გამომდინარე, სასამართლომ უნდა მიანიშნოს აღნიშნული გარემოების არსებობის მტკიცების შესაძლო საპროცესო საშუალებებზე. ამავდროულად, სახელმწიფოს სოციალური ორგანოების მუშაობა მიმართული უნდა იყოს მოსახლეობის ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ მეტი ინფორმაციის მოპოვების, უმუშევართა რეალური რაოდენობის, პირის დროებითი უმუშევრობის ფაქტის აღრიცხვისა და სხვა სოციალური პარამეტრების მიხედვით, შესაბამისი ინფორმაციის მასშტაბური ბაზების შექმნისაკენ. აღნიშნული ინფორმაციის მოპოვება ხელს

შეუწყობს როგორც სახელმწიფოში არსებული რეალური სოციალური სურათის დანახვასა და წამოჭრილი პრობლემების დაძლევის გზების ქმედით მოძიებას, ასევე მოცემული კვლევის მოსალოდნელი შედეგის მიღწევას – სასამართლოში თავისი დარღვეული უფლების დასაცავად მისული მხარის მიერ სახელმწიფო ბაჟის გადახდასთან დაკავშირებული საშეღავათო პირობების გავრცელების გამარტივებას.

სახელმწიფო ბაჟის გადახდის დაკისრებისას საქართველოს კანონმდებლობამ უნდა გაიზიაროს გერმანიის სასამართლოს გამოცდილება და სარეკომენდაციო და არა იმპერატიული საკანონმდებლო რეგულაციის ძალით სასამართლოს შესაძლებლობა მისცეს, სახელმწიფო ბაჟის გადახდის დაკისრების ეტაპზე, ანუ კონკრეტულ ინსტანციაში საქმის წარმოების დასაწყისშივე შეაფასოს, რამდენად პერსპექტიულია სარჩელსა თუ საჩივარში წარდგენილი მხარის მოთხოვნა, რამდენად მაღალია მისი დაკმაყოფილების შესაძლებლობა და წინასწარი ვარაუდის სახით, რომელიც არ შეზღუდავს სასამართლოს მომავალში მისაღები გადაწყვეტილების სამართლებრივ შედეგთან დაკავშირებით, ურჩიოს მხარეს, არ გასწიოს გაუმართლებელი დანახარჯი სახელმწიფო ბაჟის სახით, თუნდაც ასეთი შესაძლებლობა მიეცეს მომხსენებელ მოსამართლეს, რომელიც სააპელაციო და საკასაციო ინსტანციაში დამოუკიდებლად ამოწმებს საჩივრის დასაშვებობას.

ცხადია, საქმის წარმოების პირველივე ეტაპზე ასეთი წინასწარი ვარაუდის გამოთქმა ყველა სასამართლო დავაზე მიზანშეწონილი და შესაძლებელი არ არის. აღნიშნული შესაძლებლობა არსებობს შედარებით მარტივი სამართლებრივი საქმეების შემთხვევაში.

სახელმწიფო ბაჟის გადახდასთან დაკავშირებით საშეღავათო პირობების გავრცელებისას, ასევე, შეფასებას მოითხოვს თავად დავის არსი. იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როდესაც მხარე დავობს მის საკუთრებაში არსებულ ერთადერთ უძრავ ნივთზე იპოთეკის გაუქმების შესახებ, ან გააჩნია სოლიდური დავალიანება,

სესხი, შეუსრულებელი ვალდებულება მოწინააღმდეგე მხარის მიმართ, რაც ქმნის შინაგან რწმენას მხარისათვის საშელავათო პირობების მინიჭებასთან დაკავშირებით. სამწუხაროდ, სასამართლო პრაქტიკაში ამგვარი შეფასების ფაქტები მწირია. ასეთის არსებობის შემთხვევაში, როგორც წესი, სასამართლო თავს არიდებს საკუთარი მოსაზრების პირდაპირ მითითებას. შესაბამისად, საჭიროა გარკვეული რეგულაციის შემუშავება (მაგალითად „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის ფარგლებში) აღნიშნული კუთხითაც, რათა სასამართლოს მეტი თავისუფლება მიეცეს სახელმწიფოსათვის ისეთი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ინსტიტუტის თაობაზე მსჯელობისას (მისი გადახდისაგან მხარეთა გათავისუფლებისას, ან სხვა საშელავათო პირობების გავრცელებისას), როგორცაა სახელმწიფო ბაჟი.

ზემოაღნიშნული მიზნით რეკომენდებულია, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 47-ე მუხლს დაემატოს ¹ ნაწილი და ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით: „სასამართლო უფლებამოსილია, გაათავისუფლოს მხარე სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან, თუ საქმის სირთულის გათვალისწინებით შესაძლებლად ჩათვლის სარჩელის, სააპელაციო ან საკასაციო საჩივრების დასაშვებობის შემოწმების სტადიაზე განსაზღვროს, რომ სარჩელს/სააპელაციო, საკასაციო საჩივრებს გააჩნიათ დაკმაყოფილების მაღალი სამართლებრივი პერსპექტივა. აღნიშნული საფუძველით სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან მხარის გათავისუფლება არ ზღუდავს სასამართლოს დავის გადაწყვეტის სამომავლო შედეგთან მიმართებით.“

- სამეცნიერო ლიტერატურისა და სასამართლო პრაქტიკის შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ სამოქალაქო საქმის წარმოებისას, რიგ შემთხვევებში, ფიქსირდება სასამართლოსათვის მიმართვის სამოქალაქო საპროცესო უფლების ბოროტად გამოყენების ფაქტები.

მიზანშეწონილია, როგორც ევროსასამართლოს, ისე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტების გაზიარების გზით სამოქალაქო საპროცესო სამართალში დამკვიდრდეს სასამართლო ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვის კიდევ ერთი მექანიზმი, რომელიც აისახება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაშიც, კერძოდ, 275-ე მუხლს დაემატოს მესამე ნაწილი შემდეგი შინაარსით: „სასამართლო უფლებამოსილია, განუხილველად დატოვოს სარჩელი, თუ სარჩელის შინაარსიდან და მოსარჩელის განმარტებიდან ნათლად ირკვევა, რომ სარჩელის აღძვრა არ ემსახურება სადავოდ ქცეული უფლების დაცვას და წარმოადგენს სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებას.“

სააკველაციო და საკასაციო ინსტანციის სასამართლოები სააკველაციო და საკასაციო საჩივრების დასაშვებობის შემოწმებისას, საჭიროების შემთხვევაში, ანუ მაშინ, როდესაც აშკარაა, რომ სააკველაციო და საკასაციო საჩივარი შეტანილია ზემოხსენებული უფლების ბოტორად გამოყენებით, შეძლებენ 399-ე და 372-ე მუხლების საფუძველზე იხელმძღვანელონ 275-ე მუხლის მითითებული მესამე ნაწილით.

Grigol Robakidze University

With the right of manuscript

IRINE ROKVA

**Access to the Court: Civil Procedure Right and The Framework of Its
Limitation**

Educational programme: Law

Thesis is presented for obtaining of the PhD Degree in Law

Abstract

Tbilisi

2023

32

Grigol Robakidze University

Scientific supervisor: Valerian Khrustali,

Doctor of Law, Professor

The date of defence will be published on the website of university:

www.gruni.edu.ge

The defence of the dissertation will take place at Grigol Robakidze University, at the session of the Certifying Committee of Experts of the School of Law.

The dissertation is available at the library of Grigol Robakidze University, Tbilisi, Irina Enukidze №3 (David Agmashenebeli Alley 13)

Table of Contents

Introduction -----	35
REVIEW OF SCIENTIFIC LITERATURE, THEORETICAL AND PRACTICAL CONTEXT OF THE STUDY -----	38
METHODOLOGY, DESCRIPTION AND RESULTS OF THE STUDY -	42
JUDGING AND SCIENTIFIC FINDINGS -----	42
RECOMMENDATIONS AND CONCLUSION -----	51

Introduction

Timeliness of the topic – protection of the legal interests of a person by court is one of the constitutional and fundamental rights of human beings.

Existence of a law-governed state is possible only under the conditions when those who wish shall be entitled to appeal to the court, to protect their legal interests, to appeal against the decision or the judgment of the court, at the same time, not to be limited in unjustified and unfair procedures. Therefore, the need for the practical implementation of the right to the court access and the study of eligibility of legal mechanisms limiting it legitimately falls into the focus of public attention.

This study will concern the issues of provision of court access in the Civil Procedure Law.

It is especially noteworthy the formation of the right to the court access and its evolution in different countries and epochs. It is no less important to study the procedures of legal limitation of the right to the court access.

The topicality of the abovementioned issue is conditioned by the number of the court judgments which had not examine a claim of any of the parties concerned, whether it is appeal, cassation or private claim.

Legal mechanisms for limitation of the right to the court access discussed in this paper are important and topical not only from the civil procedure and legal point of view, but also respond to social and economic condition of the country, the financial ability of the population to cover the court costs, pay the state fee, ensure the protection of their own legal rights with the assistance of a qualified lawyer, etc.

The purpose of the work is – to reveal the disadvantages in the legal procedures limiting exercise of the right to the court access, improvement of these disadvantages and solving the problematic issues in such a way to maximally guarantee the right to the court access through studying civil procedural law, legislation and doctrine.

The task of the study is – to analyse legal nature of the court access as the civil procedure right, classification of civil procedure and legal prerequisites limiting the court access in the mechanisms temporarily and permanently limiting the examined right. As a result of such classification – to develop the scientific and practical aspects of each issue.

In order to evaluate correctly the examined issue it is necessary to evaluate the quality of the court access in the modern Georgian society when it is also important to study and generalize the court practice in addition to the law introduction.

Hypothesis – during the first introducing of the right to appeal to the court there was an assumption that the mechanisms for appealing to the court provided by the civil procedure legislation was not perfect and, in some cases, the legitimate limitation of the right to the court access may be unjustified.

From this point of view the attention is attracted by the procedure existing in the civil procedure code for refusal to register the claim, problems arising in practice when determining the circle of persons authorized to appeal against the court decision, irreversible legal consequences of run out the time for the proceedings term set by the law, leaving the party's claim unexamined due to non-payment of the state duty, mechanisms limiting the court access for a person, the facts of abusing the right to appeal to the court.

Accordingly, there was an assumption that there was a need for legislative alterations, need for a new approach to the issues under study, overview of the frames of practically too broadly implementation of adversarial principle – one of the fundamental principle in the civil procedure law, and, in case of proving of the existing hypothesis, searching the ways of limitation its implementation to some extent.

The scientific novelty demonstrated as a result of this study is that the theory of the reasonable limitation of the adversarial principles of the parties has been introduced in the doctrine. In this paper the temporary

and permanent mechanisms for limiting the court access are separated from each other according to the legal characteristics.

Establishment of a new principle in the doctrine concerning the procedure for determining the procedural term for appealing against the actual court decision in the court practice is very important for the civil procedural law.

In this regard, it has been proposed to establish the principle of a single approach to the determination of the procedural term in the theory. The above principle implies the use of a similar rule for determining all the deadlines, stated by the chapters 60-61 Civil procedure code of Georgia, that will maximally simplify the understanding of the procedure for appealing against the court decision by the party, its protection and will facilitate to exercise the right to the court access.

The novelty is the classification of persons willing to appeal against the court decision according to the appealed decision and generally according to their legitimate interest towards the subject matter of dispute. Such persons were formed into two groups: 1. Persons whose interests are directly related to the decision; 2. Persons the result of whom determined by this decision does not cause worth interest for protection. As a result of the study it has been established that when granting the right to appeal against the court decision the decisive fact shall be in what extent the court decision appealed will affect the legitimate interests of the claim's author. It is noteworthy that there was no similar approach to this issue either in court practice or in scientific literature.

Also, in the form of practical recommendations the following have been proposed: the means of improvement of the mechanism of the state duty payments; legislative amendments regarding the refusal to register the claim; simplification of the procedure of submitting a reasoned version of the court decision to the party when appealing against the court decision; determination of the ability of renewal of procedural deadlines for appealing against the court decision and determination of the relevant procedures; indication of the persons in the circle of persons authorized to

appeal, whose legal rights were directly affected by the operative part of the decision; at the same time, limitation of the right to court access for persons abusing the right to appeal to the court.

At the same time, it was found that amendments to the legislative provisions have not always positive results, the proof of which is the amendments made to the procedures for the claim registration – the first stage of the administration of justice provided by the Civil Procedure Code. These amendments resulted in deterioration of the plaintiff's legal status in the civil case. Consequently, it is recommended to restore the validity of the existing procedure before disputable amendment of the claim acceptance, in order to prevent unjustified limitation of the right to the court access for the plaintiff.

This study has established a completely innovative procedure for the Georgian legal reality which will enable the party, under the conditions of reliable confirmation of existence of special circumstances, to demand to extend the terms imperatively set for the lawful appealing against the court decision/judgment and to fully enjoy the right to appeal to the court.

In this paper we have discussed the issue of payment of state duty on the background of the social and economic difficulties of our country and offered the ways to improve the above mechanism, which will make the given procedure more flexible for the party, court and lawmaker.

The hypothesis has been proved on the necessity of making of some alterations both in the legislative field and in the doctrine. The projects on making amendments to the civil procedure code have been proposed.

REVIEW OF SCIENTIFIC LITERATURE, THEORETICAL AND PRACTICAL CONTEXT OF THE STUDY

One of the fundamental human rights of a person is the right to the court access guaranteed by the Constitution of Georgia, Article 42, section 1.

Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms refers to the right to the fair legal proceedings. It is obviously that the fair examination of the case unconditionally ponders the right of the party to appeal to the court without hindrance. This regulation has been repeatedly implemented by the European Court which reflects finds in its decisions.

It is noteworthy an opinion in the scientific literature that despite the adversarial principle of the parties envisaged by the procedural legislation, the legislation of France, Germany, Russia, Georgia and other continental European countries also includes regulations emphasizing the existence of the signs of so called inquisitive justice.

The right to the court access, as well as other rights, may be subject to legal limitation. Obviously, in this case the limitation of the right under consideration in the context of the rules established by the Civil Procedure Code.

The means of limitation of the right to the court access provided by the civil procedure legislation may be grouped into two main types - temporary (for a certain period) and for unlimited period, i.e. permanent types of limitation. The temporary limitation of the right under consideration is characterized by the legal characteristic favorable for the person whom this right is limited for, in particular, in the case of elimination of the cause preventing the court access, the person again has the right to appeal to the court. Unlike the temporary limitation of the court access the Party, the most deplorable legal consequences of such limitation for the party is a permanent limitation when the case proceedings are completed without any prospect of renewal of the case proceedings.

Since January 1, 2012 the amendment was introduced into the Civil Procedure Code and on the basis of the Article 183 the Regulation was established according to which the issue of formal compliance of the claim with the law shall be checked not by the court, but by the official assigned

by the Chancellery of the Court pursuant to the law. The specified issue requires a legal assessment in the aspect of whether the discussion on accepting the claim to be examined according to the above procedures infringes the party's right to a Party to the court access.

The first edition of the Article 183 of the Civil Procedure Code provided that the judge should deliver a judgment on the acceptance of the claim within five days after the filing this claim. The claim shall be deemed to have been accepted from the day of delivery of a judgment on its acceptance, and, if the judgment is not delivered within the above term – after expiration of this term.

The temporary mean of legitimate limitation of the right to appeal to the court is the institute of defining a lapse in the written complaint filed to the court by the party. This applies equally to both the claims and the complaints - the appeal, cassation and private claims filed at the next stage of the case examination, and the party's application on securing the claim, etc.

The actuality of studying the mechanism of leaving the complaint unexamined as a limitation of the right to the court access is confirmed by the statistical data given in the description and results of this study and shows that leaving the claim unexamined is the result of completing a number of cases by bypassing the essential examination.

The agenda shall determine the persons who are permitted by the law to appeal against the court decision. The study reviewed the civil procedure legislation of the German Federation, the United States and France from the point of view of determination of the persons authorized to the court decision. The following judgments have been assessed from the practice of the Supreme Court of Georgia: No. AS-1235-1085-10, 13.01.2011; SUSG No. AS-253-578-09, 28.03.2009; No. AS-364-715-2007, 16.07.2007. It should be noted the precedent of the practice of the European Court of Human Rights for the case Tolstoy -Miloslavsky v United Kingdom.

The notion of the procedural terms and their meanings are interpreted in the scientific literature. From the timeframes established by law the issue of timeframe for appealing against the court decision falls within this study. we should note the timeframes for filing the appeal complaint specified in the Articles 369, 397, 416 by Civil Procedure Code of Georgia and the order of their counting.

Study of the procedural terms established by the legislation of foreign countries is important for this study. When discussing the procedural timeframes in the scientific literature there is a practice of the European Court of Human Rights, which states that especially strict interpretation of the procedural rules, especially the timeframes for exercising the right to appeal, by the court may infringe the right to the court access.

Based on the economic situation of the society in the existing reality the problem of court costs is a very sensitive issue relating to the admissibility the party's claim and any complaint.

Scientific literature describes the case when appealing against the court decision, the Court of Cassation, when appeal, cassation or private complaints are filed by the party not for the reason to achieve legal satisfaction, to protect his/her right and legitimate interests, but to achieve other dishonest goals, such as for example, dragging the case examination, suspension of the enforcement terms for the opponent, etc.

One of the practical cases of the Supreme Court of Georgia is very interesting, that relates to the abuse of the right to appeal to the court, when the Cassation Chamber considered it appropriate and valid to limit the right granted to the party in the case pursuant under Article 2 of the Civil Procedure Code. And this is the fact when any correspondence (application, complaint) filed by the party regarding the dispute in court will remain without response.

METHODOLOGY, DESCRIPTION AND RESULTS OF THE STUDY

So called universal methods, namely, from the principles of universal thinking - the metaphysical, dialectical study methods, were used in the study. Also general-scientific methods, in particular, with the structural and functional method, historical, comparative, the documents research method methods. The study cannot be conducted without examination, generalization or analysis of the court practice. Therefore, it was necessary to use empirical method of the study, which occupies quite a volume part of the entire process. Methods of the documents examination, logical analysis and the statistical methods providing the optimal results while working with the court practice have been used during the study.

In order to make conclusion of the issues under consideration we have studied the scientific literature, opinions of famous and authoritative scientists and analyzed of information obtained.

JUDGING AND SCIENTIFIC FINDINGS

Ensuring access to the court for the parties is achieved with a high degree of court involvement in civil proceedings, although both the study of scientific literature and the analysis of court practice unequivocally testify that the court acts only as an independent observer when considering the case. The mentioned position is determined by the legal nature of one of the fundamental principles of competition between parties of the civil procedure legislation, which implies that each party is obliged to take care of presenting its own position correctly and realizing the burden of proving the circumstances specified by it.

Such an approach, to some extent, harms the availability of legal protection of a person's right. The consideration of the dispute in the court aims to resolve the disagreements between the parties as legally and fairly as possible, therefore, the court should become more active in order to fulfill its legal function. Unfortunately, judicial practice confirms that the

court is cautious in performing the above-mentioned function assigned to it by law and is completely sheltering behind the competition of the parties.

The correctness of the mentioned reasoning is confirmed by the judicial rulings cited in the literature review, according to which we had the examples of the court judgments when the Cassation Panel annulled the decisions of the subordinate instance court and brought the case to re-examination, when - in one case - directly, and in the second case - indirectly, invoke the Court of Appeal to be more active in examining the facts of the case. By posing the relevant questions the participants of the process were directed to achieve the objective connected with the correct determination of the facts.

In order to solve the mentioned problem, the need to find the mechanism that will make the admitted principle in civil proceedings work in a certain legal framework was put before this study. For this purpose, a theory was developed, the essence of which is to give the court more inquisitiveness at the initial stage of the case review.

At the same time, at the stage of preparation of the case the activation of the court role is also reflected in discussions on the amicable agreement between the parties. This procedural ability is provided by the second part of the Article 218 of the Civil Procedure Code of Georgia. The legislator is so interested in the amicable settlement of the dispute between the parties that grants a very broad discretion to the judge.

The amendment made in the Article 183 of the Civil Procedure Code of Georgia has changed the former ability of the first instance court to determine the lapse of the plaintiff and to give him/her a reasonable time to eliminate it in the event of a violation of the procedure established by the law for filing the claim (e.g. non-payment of state duty, etc.).

According to the old edition the claim limitation period was terminated from the date of filing the claim and the time required to eliminate the lapse was not included in it. As a result of the amendment, the plaintiff's condition deteriorated taking into consideration the claim limitation

period. The refusal to register the claim cannot suspend the limitation period in case of breaching of formal terms and conditions of filing, because the Article 138 of the Civil Code of Georgia connects one of the preconditions for termination of the limitation period with the claim filing. This conclusion is derived from the Civil Code of Georgia and the Judgment No. AS-182-175-2013 of the Civil Cases Panel of the Supreme Court of Georgia dated from October 24, 2013, according to which the Articles 138-140 of the Civil Code provide the grounds for termination of the limitation period and its terms.

Discussion on the new mechanism of refusal to register a claim relating to the claim limitation period is more relevant when the limitation periods are quite short in a number of disputes (e.g. according to the Article 38 of the Labor Code of Georgia there is a one-month limitation period). If in the basic cases the refusal to register a claim is a temporary mean of limiting of the court access, and the party may, after eliminating the lapse specified by the officer, reapply to the court with the same claim, the party may not have ability to do it for the disputes having minor claim limitation period due to the expiration of the limitation period. In this case, the refusal to register a claim is an institution permanently limiting the party's right to the court access in respect of a specific right to be protected.

In accordance with the analysis of the Articles 284, 285 and 249 of the Civil Procedure Code of Georgia, and considering the circumstance that the court delivers a judgment due to the determination of a lapse, petition of the party and other procedural issues, it is unreasonable a party to be refused to register the claim without the court judgment.

In addition, when refusing to accept a claim by the court officer, the party is deprived of a very important procedural privilege, it cannot appeal against the decision on refusal of its claim or receive it in a written form.

The above amendment has changed the former ability of the first instance court to determine the lapse of the plaintiff and to give him/her a reasonable time to eliminate it in the event of a violation of the procedure established by the law for filing the claim (e.g. non-payment of state duty,

etc.) During this time the plaintiff had the right to eliminate the lapse and the court would accept the claim in proceedings.

The above changes are based on the English model of the Civil Procedure Code. It should be noted that the comparative-legal study revealed that involvement of the chancellery of the court and the officer in the process of the claim registration is characteristic for a number of European countries, but its application in Georgia has deteriorated the situation of the parties due to the motives specified in the given work. The introduction of such innovations in the Georgian legal space is too early taking into consideration the socio-economic and educational problems existing in Georgia (due to the difficult economic situation, the impossibility of receiving the attorney's services, absence of legal education in general public, etc.).

The single approach to the issue under the consideration is not even in current civil procedure legislation of foreign countries.

As a result of summarizing the provisions of the civil procedure code regarding the determination of a lapse by the court and the implementation of these provisions in the court judgments, interpretation of the law and study of the practice according to the European method it has been revealed that the exercise of the right to appeal to the court when determining a lapse by the court is properly limiting, due to an objective necessity, to the time required for the party to perform procedural actions specified by the court.

The court practice proves that the performance of one procedural action and elimination of different lapses can be cumulatively determined for the party. In case of determining a lapse in the payment of state duty, the court instructs the party to perform simultaneously several conditions, in particular: 1. Payment to the state treasury of the amount set by the banking institution within the terms strictly specified by the court; 2. Submission to the court of the original receipt confirming the payment of the state duty within the same timeframes.

Thus, it is not enough to pay the money to the state treasury account. It is important to do it within the timeframe set by the court. The information on payment of the money is not automatically provided to the court. Accordingly, failure to present the receipt in time shall be resulted in leaving the claim unexamined and the part of the regulation will enter into force which provides the legal sanction for failure to eliminate the lapse. After expiration of the term set by the court, the Article 63 of the Civil Procedure Code shall apply to the documents submitted for the purpose of rectifying the lapse according to which the right to execute a procedural action will be annulled after the period established by the law or after the expiration of the timeframe set by the court. Complaint or documents submitted after the expiration of the procedure timeframe will not be examined.

Current civil procedure legislation (Civil Procedure Code, Article 364, Article 391 Part 1, Article 414 Part 2) defines the circle of persons authorized to appeal against the court decision. Such persons are the parties themselves and third parties with an independent stated claim. In the court practice the problem has arisen against the persons not belonging to the above mentioned persons, and they are: a) Persons not participating in a specific dispute under any status, however, the operative part of the court decision (it is about the appealed decision specifically and not about any other dispute in general) directly affected their legal rights; b) Third persons who have not submitted an independent stated claim, and who are also undoubtedly interested in the result of the case.

This issue generates different opinions among the scientists. Also, the court practice was different, but the judicial justice has tried to solve the given legal problem in recent years.

The practice of the Supreme Court of Georgia shows that the persons essentially affected by the appealed judgment and involved in the case have the right to appeal against the court decision through appeal or cassation claim, however, the Court of Cassation has not directly and unambiguously responded in its decisions to its question whether the third party has the right to file the appeal, cassation or private complaints

without an independent stated claim, but the judicial practice analysis provides the basis for the grounded assumption that the right of the above persons to appeal against the court decisions is related to how this appealed decision and, in particular, its operative part has affected the legitimate interests of these persons.

Consequently, the dispute is invoked by the issue of third parties having no independent stated claim and persons not involved in the dispute.

Thus, in order to summarize the results of the study, it should be noted that the right to appeal against the court decision, in addition to the persons directly envisaged by the law, shall have the persons whose legitimate rights and interests are directly related to the legal results set out in the operative part of the decision. It is noteworthy that obtaining the right to appeal is not related to the involvement of a person in the case as the third party having no independent stated claim and is caused only by the objective necessity not to infringe the right to the court access and to allow all those interested people to protect their own legal rights who cannot protect themselves from the decision taken against them.

In conclusion, it should be noted that the assumption existing at the beginning of the study and concerning the need for more accuracy and clarity in the legislative norms when determining the circle of persons having the right to appeal against the court decision.

At the beginning of the study it was assumed that non-allow ability of renewal of the lawful timeframe weakens the implementation of the democratic principles in the current Civil Procedure Code, as a legal state is a country which, along with other values, cares to maximally exercise the right to the court access by optimizing its own legislation.

Based on the study and generalization of legal experience of foreign countries it has been revealed that the world's developed countries permits to renew the timeframe for appealing against a legal court decision under the conditions of valid reasoning, the responsibility of burden proving of which is fairly imposed on the party missing the timeframe. It

is not only responsible for specifying of this reason, but also for submitting the relevant evidence that will convince the Court in the objective difficulty of the failure to implement the procedural action in a timely manner.

It is noteworthy that the timeframes defined by the Civil Procedure Code for appealing against the court decision are quite short. During reviewing the literature it was specified that according to the first edition the timeframe for filing both the appeal and the cassation claim was longer, and the observation of the development of the above regulations in the historic dynamics has revealed that their duration has been reduced from one month to 14 days while filing the appeal claim, and in case of filing the cassation claim – to three weeks, i.e. 21 days. Consequently, the situation of the plaintiff has deteriorated in proportion to the protection of the rights of the defendant.

It is clear that the legislature's purpose is to accelerate the process of entering of a decision into legal force, which is somewhat dictated by the principle of procedural economics, and in general, the final purpose of the legal proceedings, which is still and again the timely and effective execution of the court decision. Two and three weeks are quite enough for a professional lawyer to draw up the appeal and cassation complaints for even a very difficult dispute, but when we are talking about a state with a social and economic platform like Georgia, we should not ignore the fact that each disputing party cannot use the lawyer's assistance.

The procedures for calculation of the procedural timeframe are also important. The abovementioned rule has also been changed, which has become a subject of study within the study.

It is clear that the amount of the state duty, due to the economic reality of the Georgian society, is quite high and in some cases reaches several thousand GEL. This amount of money is increased along with the passing of each court instance.

In this case, the right of a party to the court access confronts with the interests of the state to receive even partially the compensation to cover

the costs incurred for the legal proceedings, which the amount of state duty set by the law is not enough for.

The legislator has developed a system of certain privileges on the release of state duty, which, on the one hand, classifies the parties according to their solvency and, on the other hand, in accordance with the subject matter of dispute the law designates the persons who are unable to have the income sufficient to cover the state duty due to their social or health status. Conventionally such persons are completely insolvent. Also, temporary insolvency status may be granted to the Party, which is based on the establishment of one additional grace condition for payment of state duty envisaging suspension of the terms for payment of the state duty. In this case the party does not have enough money to pay the state duty at the moment of filing the complaint, but the obligation to pay the amount will only be suspended until a certain stage of the proceedings, as a rule, before the delivery of the final decision on the case.

When paying the state duty the application of the grace conditions according to the subject matter of dispute shall mean the release from the procedural obligation of the plaintiffs for the category of cases exactly specified by the law.

Despite the abovementioned attempt of the legislator to define the reasonable and fair circle of the beneficiaries, the impossibility of payment of the state duty is often an insurmountable obstacle for the party.

The subject of interest of this study is an issue whether the right to the court access shall be limited for such plaintiffs as persons exercising civil rights lawlessly.

The practice of abusing the right to appeal to the court has a long history and was introduced in the origin and development of the law. The doctrine of law, legislation and judicial practice unanimously try to elaborate mechanisms and ways to unconsciously prevent the party.

In spite of this, a very serious caution is required when naming the plaintiff as a person abusing the right to the court appeal when initiating a suit. The court does not know the processes preceding the initiation of the trial in court. Thus, in the majority of cases, the wrong assessment may be more damaging for the right to appeal to the court than examination of the claim filed with dishonest motives and its lawful decision.

This study will concern the examination the above problem from civil procedural-legal point of view.

State duty institute is noteworthy among the legislative means in the civil procedure field, which in the Civil Procedure Code is established not only for partial compensation of the state's material expenses, but also for the purpose that party appealing to the court not in favor of its legitimate interests, but to the detriment of others, shall not be encouraged, moreover, to be hindered by the material sanctions (the state duty institute may be assessed in this way too, despite the fact that the legislator and the doctrine do not directly explain this formulation) which shall be imposed on him/her by initiating or further loss of dispute.

In this respect, in the review of the literature of this works it is also noteworthy the practice implemented by the Civil Cases Panel of the Supreme Court of Georgia according to which a specific person repeatedly requested to annul the decision lawfully made for his/her and the renewal of the case proceedings due to the newly discovered circumstances via systematical submission of an application containing the same content and legal motives.

Such a person shelved behind the procedural mean of submission of the request on the renewal of the case proceedings has substantiated his statement not by the newly discovered fact, but by the circumstances specified by him/her as the grounds for his/her appeal and cassation complaints before the completion of the proceedings.

RECOMMENDATIONS AND CONCLUSION

- Recommendation developed as a result of the study on the exercising of the civil procedure rights to the court access is that the role of the court as a process executive body should develop along with the adversarial principle between the parties in the civil proceedings, which will facilitate the exercising of the right to appeal to the court in a broad sense, which has been interpreted in the research part of the thesis. Activation of this function is expedient, mostly, in the courts of the first instance and the courts of appeals, because the below instances examine the case essentially, taking into consideration certain limitations set forth by the law, from the point of view of determination of the actual facts necessary to resolve the dispute.

Thus, the theory of legitimate limitation of the parties' adversariality should be reflected not only in the legal doctrine but in the implementation of the regulations of the civil procedure code – during the case legal proceedings. The specific part of this thesis was aimed at focusing on this issue.

There is no need to make any amendments in the law for the introduction of the theory in the legal field, as the Article 128 of the Civil Procedure Code of Georgia envisages this provision. For this purpose it is necessary to take into consideration the results of scientific studies in practical terms, more involvement of the court in the process of determining the facts required for the proper decision of the court within the mechanism defined by the Article 128.

- The study showed that it is not permitted to limit the person's right to the court appeal and to leave unexamined his/her written complaint only due to the fact that he/she is involved in the dispute between the plaintiff and the defendant as a person having no independent stated claim or is not involved in the process with any status. The starting point which the legal fate of this person's complainant should be resolved by is the circumstance, in what extent the court decision affects the legal interests

of such person. Such conclusion cannot be found in the regulations of the applicable Civil Procedure Code and is only the result of the assessment in the slice of the court jurisdiction. This fact infringes the right of persons authorized to the court access.

In order to overcome this problem it is recommended to make the legislative amendment to the Articles 364 and 391 of the Civil Procedure Code of Georgia, which, in accordance with Article 414 of the same Code, must be added agreement between the persons authorized to appeal the court decision - "As well as the persons directly affected by this decision." In this way, the legislator will avoid unjustified limitation of the right to the court appeal against persons involved in the dispute. The person's right to appeal against the court decision shall not depend on the ability of the court to examine the case in each specific case, the ability to widely explain the rules of the law in relation to this issue. Consequently, these regulations will be formulated as follows:

Article 364 of the Civil Procedure Code of Georgia: "Parties, third parties with an independent stated claim, as well the persons directly affected by the decision, may appeal against the decision delivered by First Instance Court within the timeframe established by law at the Court of Appeal."

Part 1 of the Article 391 of the Civil Procedure Code of Georgia: "Parties, third parties with an independent stated claim, as well the persons directly affected by the decision, may appeal against the decision delivered by the Court of Appeal within the timeframe established by law at the Court of Cassation."

- Recommendation concerning the current procedure for refusal to register the claim is to restore the existing mechanism before the legislative amendment of this procedure, in order the right to the court access not to be limited unjustified for the plaintiff.

- During the study by examining the civil legal procedures of other countries and generalization of the Civil Procedure Code it has been revealed that the timeframes for appealing against the court decision set

out in the Articles 369 and 397 of the Civil Procedure Code of Georgia is a serious obstacle to the right to appeal for quite a large number of parties.

The Grand Chamber of the Supreme Court of Georgia has established a very important principle for civil procedure law which must be implemented in the doctrine. This is the principle of single approach to the calculation of the procedure period and means the use of a single rule when calculating all the timeframes.

At the same time, the study revealed that the legislator shall ensure the right to the courts access and allow the breaching of the timeframes for filing the appeal and cassation complaints to be considered as an exceptional and legitimate excuse by the superior court.

Of course, the process of determination of the legitimate excuse of breaching the timeframes should not be the means of delaying of entry of the decision into lawful force. However, within a month after the expiration of the timeframe for the appeal, the possibility of giving a legitimate excuse for breaching of the disputable procedural timeframes may be more justified by limiting the right to the court access and leaving claim unexamined in respect to the person failing to prove the legitimate excuse of breaching of the timeframes.

One month is exactly the term that will enable the plaintiff to apply with a petition to the court for restoration of the timeframe. Herewith, the submission of this petition shall not suspend the enforcement of the court decision. It should be noted here that the enforcement proceedings need quite a long time, therefore, the probability of enforcement of the court decision within one month after its entering into force is quite low.

The court shall have 10 days for examination of the above party's petition that is quite a reasonable and adequate terms to solve this type of issue. When discussing renewal of the timeframes for appealing against the court decision it is advisable to give to the court the ability to take into consideration the prospect of the applicant's claim in the material-legal aspect of the dispute as it occurs when discussing the use of the means for

the claim securing and does not limit the court in the decision-making process in the favor of either a party in the future.

Thus, this study proves the assumption suggested that the imperative determination of the legal timeframe for appealing against the court decision causes a potentially unjustified limitation of the right to the court access. Accordingly, the legislative amendment should be made to the Articles 369 and 397, as follows:

"Article 369 of the Civil Procedure Code: 1. Timeframe for filing the appeal claim is 14 days. This timeframe may be renewed only in the exceptional cases, within 1 month after expiration of 14-day period, by credible confirmation of the legitimate excuse for breaching the timeframes by the appellant and it shall start from the moment of delivery of the reasoned decision to the party. Date of delivery of the reasoned decision is delivery to the party in accordance with the Article 70-78 of this Code. 2. The Court of Appeal shall examine the petition of the party within 10 days after its filing. 3. If the person with the right to appeal against the appeal claim attend the announcement of the reasoned decision the timeframe for filing the appeal claim shall start from the moment of its announcement."

"Article 397 of the Civil Procedure Code: 1. Timeframe for filing the cassation claim is 21 days. This timeframe may be renewed only in the exceptional cases, within 1 month after expiration of 21-day period, by credible confirmation of the legitimate excuse for breaching the timeframes by the appellant and it shall start from the moment of its announcement. 2. The Court of Cassation shall examine the petition of the party within 10 days after its filing. 3. If the person with the right to appeal against the cassation claim attends the announcement of the cassation claim the timeframe for filing the cassation claim shall start from the moment of its announcement.

Article 259¹ of the Civil Procedure Code shall be removed.

Also, the expediency of the introduction of the principle of the use of a single approach during the calculation of civil procedure timeframes has been outlined.

- As a result of this study, it has been proved that there is a real and objective need to set up a more specific regulatory framework adjusted to the problems of the present society which will establish more specific requirements for the court and the party in relation to imposing a state duty. Otherwise, According to the current situation, the Inability to pay the state duty in certain cases unjustifiably violates the right to the court access for the persons not having the leverage to confirm their actual property status.

Due to non-payment of court expenses, the role of the court leaving the party's claim unexamined and the role of the state should not be limited to assessment of the evidence submitted by one party. First of all, due to the peculiarities of the circumstances mentioned by the party for the insolvency, the court shall define the possible procedures for the existence of proving of these circumstances. At the same time, the work of the State Social Agencies should aim to obtain more information about the property of the population, the real number of unemployed people, the record of temporary unemployment and other social parameters in order to create large-scale databases of relevant information. Obtaining of this information will help to see the real social picture of the state and to find the effective ways to overcome the problems arisen, and to achieve the expected results of the study – facilitating of the graceful conditions related to payment of state duty by the party having applied to the court for protection of his/her infringed rights.

When imposing the state duty the Georgian legislation should share the experience of the German court and in virtue to the recommendation and not imperative legislative regulation shall allow the court, at the stage of imposition of the state duty, i.e. at the beginning of initiation of the case at a particular instance, to assess how perspective is the party's demand in the claim or the complaint, how much high is the ability of its satisfaction and as a preliminary assertion that does not bind the court in relation to

the legal consequence of the decision in the future, to advise the party not to incur unnecessary expenses as a state duty, even if such a possibility is given to the reporter judge independently checking the acceptance of the claim in the appeal and cassation institution.

Obviously, at the very first stage of the case proceedings, such preliminary assumptions are neither appropriate nor possible for all court disputes. This ability exists in relatively simple legal cases.

When applying the grace conditions for payment of the state duty the essence of the dispute requires the assessment. It refers to a case when a party is in dispute for annulment of the mortgage on the only real estate being under his/her ownership, or has a considerable debt, loan, unfulfilled obligation towards the opponent, which creates internal belief in relation with the granting of grace conditions to the party. Unfortunately, the facts of such assessments are rare in the court practice. If any, the court, as a rule, usually avoids expressing its opinion directly. Consequently, it is necessary to develop certain regulations (for example, in the Law of Georgia on State Duties) from this point of view, in order to give to the court more freedom to discuss about the legal institution important for the state (release from its payment, or use of other grace condition) such as the state duty.

For the above purpose it is recommended to add the Part 1¹ to the Article 47 of the Civil Procedure Code and to be formulated as follows: "The Court is authorized to release the party from payment of state duty, taking into consideration the complexity of the case, at the examination stage of the acceptance of the claim, appeal or cassation complaints, if, it is possible to define that the claim/appeal, cassation complaints have a high legal perspective for satisfaction. On these grounds, the release of the party from the payment of the state duty does not limit him/her with respect to the future result of the resolve the dispute."

- As a result of studying the scientific literature and the court practice it has been revealed that in civil case proceedings, in some cases there are the facts of abuse of civil procedure right to appeal to the court.

By sharing the interpretation of the Eurasian Court and the Supreme Court of Georgia it is advisable to establish one more mechanism for limiting the right to the court access in the civil procedure law, which will be also reflected in the civil procedure legislation of Georgia, in particular, the third part shall be added to the Article 275 with the following content: "The Court is authorized to leave the case unexamined if it is clear from the content of the claim and the interpretation of the plaintiff that the claim is not initiated to protect the disputable right and is the abuse of the right to appeal to the court."

At the Court of Appeal and Court of Cassation when examining the acceptance of the appeal and cassation complaints, in case of necessity, that is, when it is clear that the appeal and cassation claim is filed in order to abuse the above right, the court can be guided by the third part of Article 275 based on the Articles 399 and 372.

Based on the foregoing, the purpose of this thesis is to present an absolutely unambiguous truth imprinted in the public awareness - a more complex and multifaceted legal nature of the person's right to apply to the court.

Special attention should be paid to the proving of the necessity of measures to be taken in the direction of protection and strengthening of the right to the court access, their outlining and searching for the ways of their implementation, determination of the permissible and just frames of limitation of the above constitutional right, because uncontrolled, the limitless actions of the individual may result in more devastating consequences for other persons' legitimate interests.

At the same time, it is important to be very cautious with the mechanism of lawful limitation of one of the most vulnerable human rights in order it is not be outside of the fair legal proceedings.